

D. D.

*Dissertatio Botanica*

*De*

*C I C H O R I O.*

Quam,

*Consent. Ampl. Facult. Philos. Aboëns.*

Præside

*D:no CAR. NICOL. HELLENIO,*

*Pbil. & Med. Doct. Philos. Prof. Reg. & Ord. Hort. Acad.*

*Præfetto, nec non Reg. Acad. Scient. & Soc. Patr.*

*Holm. Membro,*

*Publico Examini subjicit*

*HENRICUS NELLY,*

*Svio-Gothus,*

*In Auditorio Majori Die XXX. Maji An. MDCCXCII.*

*H. A. M. C.*

---

*ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.*

VIRO Maxime Reverendo ac Celeberrimo  
*D:no SAMUELIS A:S:G.*

S. S. Theologiæ Doctori, Professori ac Dicēseos Lincoensis  
Archi Præposito meritissimo.

VIRO Amplissimo atque Celeberrimo  
*D:no JOH. HENR. LIDÉN.*

Professori, ob insignia in Rem Litterariam merita  
maxime inclyto.

VIRO Admodum Reverendo & Praeclarissimo  
*D:no Mag. MAGNO FORNELIO.*

Pastori Ecclesiæ, quæ DEO in Wästra Husby colligitur nec  
non vicinarum Ecclesiarum Præposito accuratisimo.

PATRONIS Propensissimis,

**Q**uum majora in me contuleritis Beneficia, quam quæ vel  
ab indulgentia paterna exspectare fas esset, in signum  
filialis, quo Vos prosequor pietatis, præsentem VOBIS cernuus  
offerò Dissertationem; humillime insuper rogitans, ut Veistro  
patrocinio in posterum quoque frui mihi liceat, ad cineres  
usque permanfiro

Celeberrimorum Nominum Vestrorum

cultori humillimo  
**HENRICO NELLY.**

# *GENUS CICHORII.*

---

---

## *PROOEMIUM.*

Inter innumera illa, quæ ubivis fere in regno vegetabili, homini veneranda occurunt, infinitæ bonitatis, tenerimique erga genus mortalium affectus documenta, illud omnium vividissime ejus ante oculos obversatur, quod ex immensa ibidem sibi oblata materiæ alimentariæ copia repetit. Vix ac ne vix quidem locus quispiam globi nostri terrauei adeo reperitur sterilis frugibusque infelix, quin homo in illo vel invenire, vel saltem industria quadam adhibita, tantum vegetabilium suum in alimentum producere queat, quantum climatis ratio, farta simul tectaue fervata sanitate & vigore suo, unquam permiserit. Indubia namque nobis constat experientia pro climatum varietate diversa, hominibus eadem habitantibus, alimenta e regno desumpta vegetabili, magis minusve fieri necessaria. Quum Lappo ipsis Trionibus subjectus frigore horrens, vietū tantum animali de piscibus & carne rangiferina parato, vegeto corpore valentique sustinetur, Indus sub urente Sirio nimio sudorum profluvio languidus, si eidem adhæserit diætæ, eodemque usus fuerit cibi genere, semet profecto febribus exponeret gravissimis, a quibus, ad sapientissimas naturæ leges, jam esu fructuum succo tempestante turgidorum, modo sibi præcavet tutissimo. Si vero in primas origines notitiæ hominis, de quærendo sibi in regno vegetabili alimento, inquirere voluerimus; illas, denegato ipsi,

2

ad mentem Cel. BLUMENBACHII (a) & plurium, instinctu omnii, quo in hoc negotio, animalium instar irrationalium dirigeretur naturali, aliunde repetere non possumus, quam fortassis vel a casu fortuito, quo cuidam valde esurienti, fractus & sapidus & optime nutriens ultiro ad famem spongiandam offerebatur, vel ab exemplis Brutorum, noxias ab innoxiiis & fibi in escam utilibus herbis, selectu distinguentium accuratissimo. Ex iisdem etiam fontibus haustam esse cognitionem plurium, quibus aegrotis solatium afferunt Aesculapii filii medicaminum, certos nos faciunt harum rerum scriptores haud pauci (b). Quam vero manca & imperfecta esset hac ratione parta cognitio alimonii de vegetabilibus concessi, hominem tamen

---

(a) Vid. Ejus de Generis humani varietate nativa. Libr. pag. 20.

(b) Vires corticis Peruviani antifebriles experientia Indi cuiusdam Febre laborantis intermittente, ejusque sub æstu, casu fortuito plenis buccis aquam, ex collapsis in illa ramis Cinchonæ amarisimam, hauientis, & hac ratione de sua Febre liberati, primum innotuisse testatur GEOFFROY *Mat. Med. Traité* p. 78. Cum puer sitiens non alium potum reperiret, innotuit acetum ad aspidis iustum valere. CELSUS Libr. V. cap. 27. *Dicitamni* vires vulnerarias Cervæ monstrarunt. PLIN. L. xxv. c. 53. *Cassiae* partem ligneam alvum ducere a Simiis homines didicerunt. FALLOP. *purgant. simpl.* 35. *Hellebori* vim purgantem Caprae MELAMPO indicarunt. *Contrayervæ* usum Ovis *vigogha*, que ea vescitur, homines didicisse. Vid. GALER. *di Minerv.* I. pag. 25. Plura hac de re collecta vide apud ANATOLIUM & GALENUM fac. *simpl.* Libr. XI.

tamen excitasse oportuit ad naturæ in herbis repositos thefauros diligentius rimandos. Quo factō, non potuit non sensim manu quasi duci ad disquirendum numine, quæ reliquis animantibus se adeo beneficam præbuit natura, sibi etiam aliquo modo indicare voluerit, qua ratione utiles a sibi noxiis interno scere posset herbas, prælertim cum haud difficili differet experientia, easdem, pro diversa sua indole diversas etiam exercere vires, non in suum tantum sed aliorum etiam animalium corpora. Maxima formæ similitudo plurēsque externæ proprietates, quas in quibusdam observarit simillimas, maximam illi suppeditarunt anſam præsumendi aliquam saltim in hice, & virium & qualitatum convenientiam. Experimenta hunc in finem, quamvis minori forsan diligentia primum instituta, ex suo tamen cesserunt voto. Vegetabilia itaque inter se diligentius comparare cœperunt homines, atque sic propiores eorum remotioresque detexerunt affinitates, quarum gentinæ cognitioni, omnis nostra de vegetabilibus, tam quoad externum a se invicem discriminem, quam quoad qualitates & in corpus humanum agendi vires, scientia, etiam nunc suo quasi fundamento innititur certissimo. Quo etiam juxta easdem proprius vegetabile quoddam examinare possumus, eo quoque certius nostrum de ejus viribus est atque erit judicium.

De agnita hac a plerisque Botanicis veritate persuasus, in sequentibus pagellis, genus vegetabilium Cichorii, ad naturæ ipsius præcriptum & scientiæ ex eodem derivatas leges pro virili delineandum mihi sumi, non quod de vegetabili, ab antiquissimis retro temporibus & in medicina & re cibaria vulgarissimi ulis, quidquam novi in medium me proferre posse putarem, sed specimen quoddam Academicum editurus meis viribus aptam differendi haberem materiem. Juvenilibus autem his meis aulis, ut facilem benignumque Te C. L. præbeas, est quod maximum in modum oro & obtestor.

## §. I.

Quod ad nomen illud *Cichorium* adinet, quo hocce vegetabilium genus apud recentiores designatur Botanicos, indubium prorsus est, ab antiquiori jam tempore, eodem insinatum esse vegetabile quoddam, quod ex veterum descriptiōnibus vegetabilium licet haud raro imperfectissimis, pro certo haberī potest, tanquam species sub hoc genere comprehensa. Unde vero hocce originem suam traxerit nondum inter omnes constat. Idem ex Aegypto esse oriundum Flinius quodammodo innuere voluisse videtur dum inquit: *Cichorium in Aegypto vocant, quod sylvestre sit, sativum vero Serin* (a). Cum vero hujus derivationis nullae adferri queant rationes, eandem alii in lingua Græca querendam esse voluerunt. Sic VOSSIO praeunte (b), Illustris a Linné nostras, vocis hujus originem se reperiisse existimavit in Græcis vocabulis *κώνων vado* & *χωρίον ager*, denominatione felicet a loco ejus natali desumpta, quia per agros vadit (c). *Z. Bodaeus* autem, nomen hocce derivat a *κόκκινον* invenio, quia communissimas inter herbas passim fortassis in Graecia invenitur (d). Num vero hi genuinam attulerint hujus vocis derivationem, vel quisnam horum illam saltem proxime tetigerit, nostri jam non est instituti definire; sufficit enim nomen illud *Cichorium* ejus esse indolis, ut ad receptas scientiæ leges, concessum fibi inter nomina vegetabilium generica locum, digne sustinere queat.

## §. II.

Character hujus generis naturalis, ab ipso hujus scientiæ Antistite illuit. a LINNÉ accurate adeo determinatus est,  
ut

---

(a) PLINII Nat. Histor. edit. FRANZII Libr. XX. Cap. XXIX.  
 (b) Vid. Voss. Etymol. Lingv. Lat. (c) Vid. Ejusd. Philos. Botan. p. 186. (d) Vid. eund. a Raijo citat. in Histor. Pl. T. I. p. 254.

ut circa eundem, quod momenti ejusdam sit vix moneri queat.  
Talem idcirco eundem exponam qualis in ejus Generibus o-  
ccurrit plantarum.

CAL. *Communis* calyculatus, (ante explicationem) cylindra-  
ceus: *Iquamis octo* angusto-lanceolatis, aequalibus, cylindrum  
constituentibus; *quinque* vero incumbentibus, brevioribus.

COR. *Composita* plana, uniformis: *corollulis hermaphrodi-*  
*tis* viginti in orbem positis.

*Propria* monopetala, ligulata, truncata, profunde qui-  
quedentata.

STAM. *Filamenta* quinque, capillaria, brevissima.

*Anthera* cylindraceo-pentagona, tubulosa.

PIST. *Germen* infra corollam propriam oblongum. *Stylus*  
filiformis, longitudine staminum. *Stigmata* duo revoluta.

PER. nullum. *Calyx* cylindraceus, apice connivens.

SEM. solitaria, compressa, angulis acutis, coronata *margi-*  
*ne* brevi, obsoleto, quinquedentato.

REC. paleaceum.

Obs. Ex dato hoc charactere generico mox liquet genus  
hocce relatum iri ad ordinem naturali vegetabilium *compo-*  
*sitorum* ejusque subdivisionem, quæ *semiflosculosa* complectitur.

### § III.

Specierum ad hoc genus pertinentium, quantum quidem  
mihi constat, tres tantum sequentes, debitissimis characteri-  
bus designatae, in scriptis memorantur Botanicorum.

CICHORIUM *intybus*; floribus geminis sessilibus, foliis  
tuncinatis. LINN. Sp. c. plant. p. 1142. Mat. Med. 373. Ci-  
chor. sativum BLACKW. Herb. T. 177. Cichor. sylvestre BLACK-  
WELL. Herb. T. 183.

Habitat in apricis ad vias agrorumque oras.

RADIX biennis, haud raro perennans, crassitie digitæ, spithamea & ultra, fassiformi-cylindrica, descendens, fibrillis sparsis fibrota.

CAULIS herbaceus, fistulosus, bipedalis & ultra, crassitie pennæ anlerinæ, erectus, teres, foliatus, fulcatus, subhispidus, subramosus; Rami alterni, virgati.

FOLIA Radicalia erecto-patentia, petiolata, cuneiformi-oblonga, integra, subdentata, obtusa, utrinque glabra, venosa, plana, membranacea, decidua.

*Caulina* alterna, patentia, amplexicaulia, oblonga, runcinata, dentata, subhispida, canaliculata, venosa, membranacea, persistentia; *Superioribus* cordatis, acuminatis, basi sinuato-dentatis.

Petoli radicalium supra concavi, subtus convexo teretes.

FLORES semiflorulosi, axillares & terminales, erecti, subsessiles, alterni, gemini.

Pedunculi filiformes, brevisimi.

Braeæ cordatae, ciliatae.

Obs. Variat flore albo, rubro & cœruleo. A Svecis appellatur *Wägvärda*, Germanis *Wegwart*, *Hundeläuse*, Gallis *Cbicorée sauvage*, Anglis *Wild Succory*, Hispanis *Almerones*, Italis *Cicorea Salvaggia*, Belgis *Cicoreije*, Bohemis *Czakanka*, Polonis *Podraszyk*.

CICHORIUM *Endivia*, floribus solitariis, sessilibus & pedunculatis, foliis integris, crenatis. LINN. Spec. pl. 1142 Mat. Med. p. 374. *Endivia* BLACKW. Herb. T. 378.

Ignotæ est Patriæ, colitur ubique in hortis.

RADIX annua L. biennis, cylindrico-fusiformis.

CAULIS herbaceus, inanis, bicubitalis, erectus, teres, foliatus, glabriusculus, simplex; Ramis patentibus, brevibus.

FOLIA radicalia alterna, erecta, petiolata, lanceolato-cuneiformia, dentibus linearibus, inaequalibus, ciliato-scabris dentata, obtusa, utrinque glabra, venosa, plana, membranacea, decidua.

*Caulina* alterna, patentia, amplexicauia, linearia, dentata, acuta, glabra; *Ramea* oblongo-ovata, dentata, ciliata,

ELORES axillares, subsessiles; terminales pedunculati.

Obf. Ex eo, quod hujus ignota est patria, ratio quidem esset dubitandi, num revera distinctam constituat speciem, cum etiam experti simus eandem miris fere variationibus esse obnoxiam, ab ovalibus foliis ad lanceolata, ab integris ad dentata & ciliata, a planis ad crispa, ut per plurimas taceam alias, quæ procul dubio hortulanis anfam præbuerunt, variarum Endiviarum suis in seminum & olerum catalogis numerandarum. Cum tamen immutatam in omnibus his suam servet differentiam specificam, tutissimum utique, donec meliora edoti simus, esse videtur, ut hujus inter generis species proprium suum retineat locum. Quod enim foliorum allatas adtinet variationes, easdem nemo mirabitur, qui noverit, quæ ab hortulanis urgeantur ut gratiora ad acetaria adhibenda evadant. Accedit porro Endive, quod aliis jamjam fuetissimis plantis culinaribus, imo nostris cerealibus, ut inter quotidiana, quæ hominibus indulgent commoda, & propagandi, perficiendique molimina, originis primæ sive patriæ memoria interciderit. A Suecis nuncupatur *Endivia*, a Germanis *Endiwie*, *Leben distel*, Gallis *Endive*, *Scariole*, Anglis *Common Endive*. Quod, ut distinctam a reliquis speciem in Observ. suis Botan. 4. Tab. 80. exhibet Celeb. JACQUIN CICHORIUM pumilum, illud *Endive* tantum varietatem esse verisimilimum nobis videtur.

CICHORIUM spinosum; caule dichotomo, spinoso, floribus axillaribus, flosilibus, LINN, Spec. pl. 1145, Hor. Cliffort. pag. 388. Cre-

Crescit in maritimis locis arenosis Cretæ & Sicilie.

RADIX perennis, lignea, fusiformis, fibrillis lateralibus fibrosa.

CAULIS suffruticosus, inanis, erectus, rigidus, teres, foliatus, fulcatus, submurecatus, ramosus; *Ramis* dichotomis, in spinas abeuntibus.

FOLIA *Radicalia* sparsa, patentia, petiolata, oblonga, sinuato-dentata, obtusa, glabra, venosa, plana, membranacea, caduca. *Caulina* alterna, amplexicaulia, lanceolata, dentata. *Ramea* linearia, integerrima, obtusa, decidua.

FLORES Cichorii, axillares, approximati, lesiles, *terminales* solitarii, pedunculati, minuti.

Obi. Teste BELLO, recens semine natum hoc Cichorium antequam in caulem abeat in acetariis manditur, derius tamen amariusque est *Intybo* & *Endivia*. Vulgo *Hydriæ spina* vocatur, quia suas Cretenses hydrias illo obturant, ne mures in illas intrare possint, cui etiam usui ob formam quam hujus rami ovalem semper huic conciliant frutici aptissimum videtur.

#### §. IV.

Descriptarum harum Cichorii specierum unica tantum *Irys*, noltra in patria ultro provenit. Per totum tamen Sveciae regnum dispalatum minime dixeris, quum in australioribus ejus tantum occurrat provinciis, utpote in *Scania*, *Olandia* & *Gotblandia*, ubi ad margines viarum agrorumque locis apricis suas fixit sedes. In *Stationibus plantaram* locum itaque inter *Campestres* obtinet *ruderales*. Ab initio mensis Julii plerumque florefcit, atque sic juxta Calendarium Floræ mense *grossificationis*, tacente jamjam Cuculo & deflorefcente ipsi vicino proximo *ECHO vulgari*. Flores suos hora octava antemeridiana aperit, quos hora quarta demum claudit pomeridiana.

\* \* \*

ridiana, tanta hac in re quotidie observata accurazione, ut  
vegetabilia inter, quæ ob statutas suas notata sunt vigiliæ,  
ad *Æquinoctialia* relatus sit.

S. V.

*Odor de Intybo* nostro vix percipitur ullus, *Sapor* vero  
eidem toti inest amarus, radici autem amarisimus, qui suc-  
co quem vulnerata fundit hæc planta lacteo, imprimis adha-  
rere videtur. Deflorestens quippe & succo suo pauperata,  
multum amaritiei suæ perdidisse deprehenditur. Verum qui-  
dem est, plantas lactescentes bonæ penes Botanicos minime  
esse notæ, sed ob acrimoniam suam corpori humano inimi-  
cam, a multis retro temporibus pessime infamatas; ast obser-  
vandum, noxiam hanc qualitatem non aliis vere attribui herbis  
lactariis quam ordinum, stirpium scilicet *Contortarum*, *Rheæ-  
dum*, *Tricoccarum* & quaruadum aliarum, quæ pluribus in-  
simul notis iniquam hanc suam produnt indolem. Quod vero  
ad familiam adinet *Compositarum* easque inter *Semifloscu-  
las*, quibus noster inferendus est *Intybus*, de iis æque diuti-  
na constituit experientia, eas non solum hujusmodi noxæ pe-  
nitus esse infontes, sed quam plurimas generi nostro, & in  
Medicina & re alimentari non parum interfervire, quod exempla  
*Scorzoneræ*, *Tragopogonis* & *Taraxaci* abunde probant.  
*Intybi* vero nostri ejusque lactis proprietates & partes con-  
stitutivas quo plenius cognoscerem, eundem etiam Chemice  
explorandum mihi sumfi.

Ad omnem porro his in laboribus obtinendam accuratio-  
nem, summo quoque, quo singulos nostrum, qui naturæ ope-  
ribus r̄imandis delectamur, complectitur, favore uti mihi li-  
cuit Celeberrimi Chemicæ Professoris JOHANNIS GADOLIN, Qui  
non modum tantum mihi benignissime indicavit, quo hæ ex-  
plorationes instituendæ essent, sed diligentissima etiam in-  
spectione iisdem interfuit easdemque direxit. Quod faveatis-  
simum.

sum optimi Doctoris in me studium nisi gratissimo animo publice hoc loco praedicarem; non sinceritati solum boni cuiuscunq; animi contrarium effet, sed ingratitudinis omni jure vitium, quod maximum est, incurrerem. Quæ vero in *In-tybo*, chemico examini subiecto, observanda semet sifere phænomena sequenti se prodiderunt ratione.

A) 1. Aqua distillata frigida sufficiente quantitate 100 partibus radicum Cichorii siccarum (ut venales occurunt) adfusa & agitata, mox luteo tingebatur colore, qui paullatim obscurior evasit. Post aliquot dies, sèpius iterata agitatione, liquor jam opacus & badius decantabatur a radicibus, quæ volumine multum increverant, & gelatinosam fere obtinuerant formam.

Hæc operatio, addita denuo aqua, pluries repetebatur, donec nihil fere per aquam extrabi poterat.

2. Quod ab aqua non suscipiebatur, exsiccatum 21 circiter partes efficiebat.

3. Solutio per aquam facta, & evaporatione ad consistentiam Syrupi redacta, saporem habebat primo dulcem deinde subamarum, (apori fere Syrupi Baccarum Juniperi parem,) aquæ facillime immisciebatur, in chartam colore *Fernambuci* tinctam, nullam effecit mutationem neque per acidum Sacchari vel Nitrum argenti vel Vitriolum ferri sensibiliter mutabatur; ulterius leni calore evaporatum, extractum subsolidum exhibuit, nigro fere colore præditum, & pondere 46 partium.

B) 1. Longe debilior erat actio Spiritus Vini Rectificissimi in radices Cichorii. 400 namque illius partes cum 100 partibus radicum 14 dies in lagena bene clausa digestæ non nisi levem acquiliverunt tinctum flaventem, pelluciditatis vero & liquiditatis nullam fecerunt jacturam; neque radices sensibiliter volumine increverunt.

2. Hæc

2. Hæ separata per colationem tinctura spirituosa, Spiritu Vini calefacto eluebantur, quo facto, omnis liquor e Rectorta, in balneo aquæ ebullientis distillabatur ad remanentiam circiter 16 partium tincturæ pellucideæ rubicundæ, in qua sedimentum observabatur opacum, colore griseo, quod filtri ope separatum dimidiam partem effecerat.

Liquor distillatus a Spiritu Vini purissimo nihil differebat.

3. Residuus vero liquor colatus, & ad siccum evaporatus, extractum porrexit nigrescens, pondere 10 partibus æquale.

4. Radicibus per Spiritum Vini elotis, immixta & post aliquot dies decantata aqua, eundem colorem exhibuit, ac si primo statim radicibus applicata fuisse, minorem tamen materialē extracte quantitatem continebat.

5. Quæ tandem remanserunt radices siccatae non nisi 19 circiter partes fuerunt.

C) Extracta tam Aquosa (A) 3. & (B) 4, quam Spirituoso (B) 3. parum proprietatibus differebant. Sapore gaudent faccharino, subamaro, aquæ facile omni proportione immiscebantur; a Spiritu Vini ægrius & non nisi in fortiori caloris temperatura suscipiebantur; 100 namque partibus Spiritus Vini Rectificatissimi, per digestionem 12 horarum vix 5 extracti partes solvebantur. Cum acido nitri tractata acidum facchari porreixerunt. Igne calcinata fumum emiserunt, partim ex Saccharo usito, partim ex fero sangvinis uito olientem: tandemque cineres remanserunt albi, pumicosi, e terra calcaria, cum pauxillo acido Phosphori contaminata, compositi.

Sedimentum (B) 2. oleum unguinosum concretum erat, & sapore & odore oleo ovorum simillimum. Afferere tamen non audemus hocce oleum jam in ipsis radicibus latuisse, quia idipsum aliter non secernere potuimus.

D) 1. 100 partibus radicum addebantur 50 partes Alkali vegetabilis caustici, 300 aquæ partibus soluti, quæ repente colorem obscure rubrum obtinebant. Post aliquot dierum digestionem in filtro decantabatur liquor adhuc limpidus ejus quidem maxima pars per chartam transiit, pars vero gelatinosam formam obtinuit. Hæc aqua elota & siccata 20 partes efficiebat & gelatinam animalem referebat; atque ob partes alkalinas adhuc immixtas non nihil humidi ex aere attraxit.

2. Radicibus residuis aqua calida pluries adfundebatur, quæ filtratæ solutioni alkaliniæ adjiciebatur, usque dum colorantis materiæ aliquid extrahi poterat. Solutio Alkalina sic diluta, addito acido Vitrioli diluto pulverem fuscum dejecit, qui filtrò collectus & siccatus in massam solidam nigrum coarctabatur, &  $3\frac{1}{2}$  partes ponderè æquabat. Hæc ab acido nitri non nisi qua partem dissolvi poterat, de cetero vero vix aliter ac gluten albuminis ovi siccati se habuit. In igne enim lucida flamma ardebat non liquefcebat, odorem spargebat feri sanguinis uti, & tandem carbonem relinquebat nigrum, fusibilem, qui difficillime in cineres convertebatur.

3. Radices ita per Alkali & aquam extractæ, 20 circiter partium pondus habuerunt.

E) Ex his patet, aquam puram omnes fere partes e radicibus Cichorii extrahere, quæ vel a Spiritu Vini vel a Sale Alkalino suscipi possunt; parva enim fuit differentia radicum post singula experimenta elotorum & exsiccatarum.

Et hæc quidem partes solubiles qua maximam partem Saccharinæ indolis sunt; quibus ita ligamento mucilaginoso conjunctæ esse videntur partes tam gelatinosæ, quam glutinosæ, in vegetabilibus alimento aptis non raro occurrentes, ut etiam a Spiritu Vini suscipi queant.

F) 100 partes radicum Cichorii in igne tostæ, massæ carbonaceæ exhibuerunt 75 partes, quæ in aperto igne calcinatæ 6 partes cinerum dederunt. Ex his, aqua pura  $1\frac{1}{2}$  partes Salis alkali vegetabilis extraxit & ex residuo pulvere acidum nitri  $2\frac{1}{2}$  partes calcis acratis dissolvit; quæ vero huic menstruo relistebant  $1\frac{1}{3}$  partes pulveris grisei, qua maximam partem silicæ erant, gypso non nihil, & pauxillo ferri calcinati inquinatae.

Ex hisce Intybi hac ratione detectis proprietatibus, in praesenti forte ulterius inquirere non licebit, quibus fulmuli ratiociniis Medici eidem, ut omnium fere conlensu factum est, virtutem aperientem, tonicam & diureticam adscripserunt. Nobis satis erit velut in transuersu monuisse, radicem sub forma decocti, in vilcerum obstructionibus & morbis ex his oriundis maximo cum fructu adhibitam esse (a), Acetariis Intybaceis etiam rebelles febres intermitentes nonnumquam curatas (b), nec non vetus crurum vulnus hujus herbæ decoctione perfecte sanatum (c), ut plures taceam morbos, quibus medendis ex hocce vegetabili multum auxillii & usus antiquitas speravit.

### §. VI.

Inter animalia nostra cicuria *Oves* & *Caprae* hoc vegetabili late pascuntur, *Equi* eodem nisi fame coacti vix unquam vescuntur, *Boves* vero ut nocivum ipsis id in penitus averiatur (d). Noxiæ lobus hujus herbæ indolem, ipsi etiam in hac urbe quadantenus mihi met observare licuit. Vacca quædam ex pa-

B 3

scuo

(a) Vid. v. SVIETEN. Comment. T. II. §. 614. pag. 166.

(b) Vid. GEOFFROIJ Mat. Med. T. 6. pag. 61. (c) Vid. EUCHNER Miscell. Ann. 1729. pag. 725. (d) Vid. Pan. Svec.

seuo minus herbido domum vespere reversa, variis ex horto expurgatis pasccebatur herbis, quibus *Intybi*, in decrementum aliorum olerum feso nimium dilatantis, paululum erat immixtum. Vacca famelica, quicquid sibi objiciebatur avide absque omni dilcrimine deglutiens, mox tumescere cœpit, facultatem ruminandi perdidit, qua venter ejus ad insolitam crassitudinem intumuit, ipsaque difficultate respirandi gravata & tandem ante proximum tempus matutinum mortua fuit, evidenti fane documento, in animalibus palecendis œconomia negligendam minime esse necessariam circumspectionem. *Sues* radices *Intybi* avide suum in alimentum inquirunt, ejusque foliis probe saginantur (a). In avibus alendis, cultura *Cichorii* adeo necessaria olim habita fuit a Romanis, ut ad omnia sua *Ornitrophia* pars quedam areæ eidem adjectæ temper presto esse opportuerit, *Cichorio* vel *Seri* fata. Pullis vero anserum saturandis vix *Intybo* illorum ex mente, herba quedam dari potuit aptior, cuius tanti æstimate præstantiae, sequentem, quam mireris, *COLUMELLA* adfert rationem: *decem* inquit, *primis diebus pascitur* (pullus) concisis *Intybis*, neque in pascuum mittitur. Nam si adhuc parum firmus & indigens ciborum pervenit in pascuum, fruticibus aut solidioribus herbis obliquetatur ita pertinaciter, ut collum abrumpat (b). Ex quo saltem liquet populum Romanum, republika sua florente, nullius œconomiae partis, ne quidem minutissimæ, curam neglexisse fidem; qua idcirco factum legimus, aliam haric scientiam penes eundem ad illud quoque evectam fuisse fastigium, ad quod, longiori forsan dehinc temporum intervallo, nostris in regionibus, vix ascenderit. In India Orientali flores *Intybi* a *Meloë* quodam consumuntur (c), cui etiam nomen

(a) Vid. *Sw. Wetensl. Acad. Handl.* år 1763. p. 249.(b) Vid. *Scriptor. R. Rust. Vet. Edit.* GESSNER II. p. 691.(c) Vid. HASSELQUISTII *Iter Palæstin.* p. 410. n. 101.

men triviale inditum est *Cichorii*, ex ipsa scilicet, " quam lædit herba mutuatum. Nulla vero, quæ sponte nostra in patria provenienti *Intybo* damnum inferrent insecta, adhuc nobis obseruasse contigit; hujus quippe in Oriente vulgo cognitus hostis, quantum quidem nobis constat, Sveciæ intra terminos regni, nondum obtinuit civitatem. Apibus quidem peramatus est, multum materiei & mellis & ceræ illis offens (a), num vero eidem quodam insimul sint nocumento, nondum nobis liquet.

### §. VII.

Suæ spontis *Intybus* majorem utique sovet amarorem, quam ut præparatione quadam prævia licet maxime artificiofa, palato nostro gratus reddi poslit acceptusque. Hinc eundem ab antiquioribus dudum temporibus cultum fuisse reperimus, spe suscepta, fore ut aliorum instar vegetabilium, cultura feritatis suæ innatae multum exueret, mitioresque sibi acquireret succos. Quem cultu domitum dein nomine *Seris* veteres ab inculto & sylvestri distinguebant *Cichorio* (b). In corrigenda feritate *Intybi* tantum etiam præstitit industria humana, ut folia ejusdem ipsis *Lactucæ*, palato sapidiora & gratiora a quibusdam habeantur (c). Julculis carnium incocta radix *Seris* aliis hunc in finem adhibitis radicibus esculentis, usu omnino nihil cedit. Eadem radix siccata & in farinam molita pani vicario conficiendo interservit bene nutrienti & haud ingrato (d). Decoctum quoddam vulgato illi *Coffeæ* æmulum,

(a) Vid. HAGSTRÖMS Pan. Apum. pag. 15.

(b) Vid. PLIN. Libr. XX C. 29.

(c) Vid. RAJI Hist. Plant. pag. 254.

(d) Vid. SCHEUCHZER de alimentis farinaceis pag. 5.

mulum, nonnulli de radice *Intybi* concissa & parum tosta sibi parare quoque fategerunt (a), spe vero sua frustrati, alia, quam faccharo & cremori lactis, huic potui ex usu vulgari immixtis, adscribenda gustus blandimenta, in eodem vix detegere potuerint ulla, brevi idcirco hic radicis hujus usus penitus evanuit eviluitque. Nostram qualemcumque, si hac de re etiam sincere aperianus sententiam, persuasissimi omnino sumus decoctum Coffeæ veræ, rite paratum, tam faporis odorisque gratia, quam viribus reliquas potionēs supposititias longo post se intervallo relinquere.

### §. VIII.

Latior autem *Intybi* nostri propagatio uberiorque ejusdem his in regionibus proventus, quomodo optime promoverique t, paucis ut coronidis loco exponamus, e re fortassis non erit alienum. Hic vero mox observandum venit, quoniam omnis ejus in Medicina vis & usus ex amara ejus indole imprimis dependeat, omne *Cichorium* usui destinatum medico in terra nimis fertili & hortensi, minime alendum esse. Satis erit sibi medico, semina *Intybi* sylvestris sibi ex illis parare regionibus, quibus ultro provenit eademque dein terrae ipsis convenienti mandare. Hac autem ratione sata area ab animalium injurijs sepimento porro bene munienda est, cui impensos sumtus, eadem aliquot elapsis dein annis paucum pingue equis & vaccis *Intybo* parcentibus; ceteroquin præbitura, abunde compensabit. Radices saltim *Cichorii* hunc in modum fotas iis, quæ nostris in Pharmacopoliis vulgo prostant venales, utpote nimis diligentí cura in terra fertili cultis, multum & amarore hinc etiam viribus antecellere certo certius

---

(a) Vid. FORSTERS Geschichte von den Erfindung und Einführung der Cichorien coffee. Bremen 1773.

certius nobis perivasum habemus. Quod iterum ad culturam *Intybi* in usus adhibendi cibarios attinet, semina *Seris* primo vere in plantario seruntur, de quo, quam primum tenellæ quodammodo aduluerint plantæ, dein in areolam horti pingvem beneque cultam, hunc in modum transplantantur. In areola primum lineæ ad amusim ducuntur longitudinales semi-ulnæ latitudine a se invicem distantes, quibus plantæ ad decem digitorum distantiam collocantur, oluseolorum instar aliorum postmodum fovendæ. Nondum caulescentibus folia apice colliganda sunt, quo mangonio interiora & pallidiora & teneriora tantoque in acetariis gratiora evadunt, exterioribus licet paululum tenaejoribus, jusculis tamen incoquendis minime ineptis. Radicibus quoque hoc mangonium non tantum nul ius detrimenti quin potius lucri esse videtur prægrandis, plantarum quippe hac ratione coætarum radices ut plurimum & sapidiores & succi pleniores deprehenduntur. Harum quedam in usus hyemales autumno effodi possunt, quæ si arenæ in cella perpendiculariter infodiuntur, suis de turionibus semini pullulantibus acetaria simul per totam hyemem nobis offerunt saluberrima. Seminibus maturandis relictæ radices sequenti anno nulla ut cogantur ratione vel quoad foliationem vel caulescentiam necesse est, ne vero debiles caules procellis frangantur, bacillis alligati ut sustineantur, oportet.

Collectio vero seminum non differenda est usque quo omnia maturuerint, facile enim fieri potest, ut primum matura & optima antea ventis dispergantur. Ut primum autem

Iquamæ calycinæ flaccuerint, flores abrumpendi sunt & in sole  
siccandi, qua ratione quotannis absque omni dispendio mul-  
tum bene maturorum seminum colligi potest. Per multos ab-  
hinc annos hunc in modum cultus læte in Finlandia quoque  
nostra viguit *Intybus*, tantumque grati saporis cultura hic ob-  
tinuit, ut tempus fore speramus, quo nostris ex hortis  
plurima, quæ luxus introduxit sumtuosioris cul-  
turæ olera demum excludat.

